

Цитування:

Поп'юк І. О. Фестивалі ковальського мистецтва в Чернівцях як чинник формування міського середовища. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 292–296.

Поп'юк Ілля Остапович,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-4050-4470>
ilko.popiuk.koval@gmail.com

Popiuk I. (2025). Blacksmith Art Festivals in Chernivtsi as a Factor in the Formation of Urban Environment. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 292–296 [in Ukrainian].

ФЕСТИВАЛІ КОВАЛЬСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ЧЕРНІВЦЯХ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Мета статті. Окреслити процеси становлення і розвитку ковальських фестивалів на Буковині, проаналізувати художні особливості кованих композицій, їх вплив на зміну урбаністичного середовища. **Методологія дослідження.** Під час написання статті застосовані загальнонаукові та мистецтвознавчі методи дослідження, серед яких: аналіз і синтез, емпіричний метод, метод систематизації та узагальнення. Для виявлення художньо-стилістичних рис творів використовувався мистецтвознавчий аналіз. **Наукова новизна** полягає у визначенні впливу фестивалів у Чернівцях на розвиток ковальського мистецтва регіону та перетворення культурного простору міста, введенні до наукового обігу імен художників і назв творів. **Висновки.** У процесі дослідження теми ковальських фестивалів у Чернівцях (2006–2024) встановлено, що ці заходи сприяють появі нових мистецьких ідей та загалом розвитку художнього ковальства Буковини, оскільки дають учасникам змогу активно спілкуватись, обмінюватись теоретичним і практичним досвідом, зокрема, через влаштування майстер-класів та виставок творчих робіт, презентацію здобутків окремих авторів і майстерень. Результатами проведення фестивалів стало спільне створення художниками скульптурних композицій: «Коло друзів» (2008), «Ровер» (2009), «Знак ЮНЕСКО, присвячений Чернівецькому національному університету ім. Ю. Федьковича» (2011), «Двірник» (2016), «Чорні вівці» (2023–2024) та інші, які свідчать про високий рівень майстерності ковалів буковинського краю та стали одним з чинників формування сучасної школи регіонального ковальства. Стилiстика цих творів є втіленням модерних тенденцій у трактуванні металопластики, що поєднує в собі технічні прийоми традиційного ковальства та інноваційні дизайнерські рішення, а самі композиції засвідчили, що ковані вироби можуть бути не тільки функціональними, а й декоративними, змістовно й пластично виразними. Встановлені на площах і у парках, вони стали своєрідними постійними експонатами, естетичним акцентом міського середовища Чернівців, призвичаюючи мешканців до незвично поданої візуальної інформації.

Ключові слова: металопластика, ковальство, скульптурна композиція, орнамент, Буковина, декоративне мистецтво, XXI ст.

Popiuk Ilya, Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management

Blacksmith Art Festivals in Chernivtsi as a Factor in the Formation of Urban Environment

The purpose of the article is to outline the processes of formation and development of blacksmithing festivals in Bukovyna, to analyse the artistic features of forged compositions, their impact on changing the urban environment. **The research methodology.** During the writing of the article, general scientific and art historical research methods were applied, including: analysis and synthesis, empirical method, method of systematisation and generalisation. Art historical analysis was used to identify artistic and stylistic features of the works. **The scientific novelty** consists in determining the impact of festivals in Chernivtsi on the development of blacksmith art in the region and the transformation of the cultural space of the city, introducing the names of artists and titles of works into scientific circulation. **Conclusions.** In the process of researching the topic of blacksmithing festivals in Chernivtsi (2006–2024), it was established that these events contribute to the emergence of new artistic ideas and, in general, the development of artistic blacksmithing in Bukovyna, as they allow participants to actively communicate, exchange theoretical and practical experience, in particular, through organisation of master classes and exhibitions of creative works, the presentation of achievements of individual authors and workshops. The results of the festivals were the joint creation of sculptural compositions by artists: 'Circle of Friends' (2008), 'Rover' (2009), 'UNESCO Sign Dedicated to Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University' (2011), 'Janitor' (2016), 'Black Sheep' (2023–2024) and others, which

testify to the high level of skill of blacksmiths of the Bukovyna region and became one of the factors in the formation of the modern school of regional blacksmithing. The style of these works is the embodiment of modern trends in the interpretation of metalwork, which combines the technical methods of traditional blacksmithing and innovative design solutions, and the compositions themselves proved that forged products can be not only functional, but also decorative, meaningful, and plastically expressive. Installed in squares and parks, they became a kind of permanent exhibits, an aesthetic accent of the urban environment of Chernivtsi, accustoming residents to unusually presented visual information.

Keywords: metal sculpture, blacksmithing, sculptural composition, ornament, Bukovyna, decorative arts, 21st century.

Актуальність теми дослідження. Мистецтво кованої пластики має давню історію на теренах Буковини, а вироби є помітною частиною архітектурного середовища. У Чернівцях та селищах краю ще з другої половини XVIII ст. діяли ковальські майстерні, де виготовляли оригінальні твори, що були елементами міського пейзажу (огорожі, світильники, двері, поручі й інше). Однак, історія та сучасний стан ковальської справи регіону не відображені у публікаціях науковців. Не були предметом вивчення і щорічні ковальські фестивалі перших десятиліть XXI ст., відсутній мистецтвознавчий аналіз робіт, виконаних під час таких заходів, що й визначає актуальність теми статті.

Аналіз публікацій і досліджень. Історія художнього металу Буковини, як і участь майстрів у ковальських фестивалях першої чверті XXI ст., не представлена у наукових публікаціях, а бібліографія з цієї теми обмежена короткими згадками у виданнях, які торкаються загальних питань розвитку ковальського мистецтва в Україні. Серед них: праця С. Боньковської, в якій проаналізовані важливі етапи розвитку ремесла та різноманіття кованих виробів різних регіонів України [1], роботи Р. Шмагала [7], У. Шпільчак [8], І. Матоліч [5], що містять аналіз концепцій та методів, котрі лежать в основі художнього ковальства, підсумки вивчення нових тенденцій і течій в металопластиці. Окремі матеріали, присвячені проведенню ковальських фестивалів, з'являються у спеціалізованих періодичних виданнях [4; 6], в інтернет-джерелах та місцевій пресі [2; 3]. Тож відсутність ґрунтовного мистецтвознавчого дослідження специфіки проведення ковальських фестивалів у Чернівцях та їх впливу на формування сучасного вигляду міста потребує докладного висвітлення.

Мета статті – окреслити процеси становлення і розвитку ковальських фестивалів на Буковині, проаналізувати художні особливості кованих композицій, їх вплив на зміну урбаністичного середовища.

Завданням публікації є визначити, як подібні заходи допомагають активізації поступу ковальства у краї, виявити тематичне розмаїття та охарактеризувати стилістику виконання скульптурних творів.

Виклад основного матеріалу. Період відродження ковальської справи як різновиду декоративного мистецтва наприкінці XX – на початку XXI ст. створив «одну з найпотужніших культурно-мистецьких індустрій» України [1, 89]. Це проявилось, насамперед, в оздобленні сучасного архітектурного середовища різноманітними за призначенням кованими виробами та виникненні фестивального руху, що охопив практично усі регіони нашої держави. В основних фестивальних осередках, серед яких були Львів та Івано-Франківськ, такий вибух колективної творчості втілювався у «сотні видатних колективних творів, що стали окрасою вулиць, площ і парків українських міст» [1, 89].

Першою спробою об'єднати ковалів спільною мистецькою акцією в західноукраїнських областях став фестиваль «Галицька імпреза» (1996), що привернув увагу митців зі Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Криму. У подальшому спроби розвинути і пропагувати це ремесло перебрав на себе міський фестиваль «Свято ковалів» в Івано-Франківську (2003–2020), який спричинився до створення об'єднання «Спілка майстрів ковальського мистецтва України» (2006). Зусилля цієї всеукраїнської організації спрямовані, зокрема, на покращення естетичного вигляду міст. Цього ж року ковальський фестиваль в Івано-Франківську набув статусу міжнародного. Це і подальші «Свята ковалів» як головне завдання визначили, що основним елементом дійства є виконання учасниками колективного ковальського твору для встановлення його у міському середовищі.

Згодом подібні фестивалі ковальства було започатковано і в Чернівцях. Тут вони проходять щорічно на початку жовтня, коли святкують «День міста». Як зазначив Р. Шмагало, «...тотожний за культурологічним

значенням фестиваль «Коло друзів» у Чернівцях вперше на буковинській землі створив умови для колективного демонстрування інтер'єрного ковальства місцевими та запрошеними майстрами» [7, 85]. Гарною традицією цих святкувань є виконання учасниками кованого дарунку місту. Дуже швидко захід виробив власну мистецьку концепцію та набрав статусу регіонального значення. До програм фестивалів було включено демонстрацію процесу кування з виготовленням спільної роботи, ярмарок кованих виробів, сувенірів, проведення майстер-класів з різних технік гарячого кування.

Учасниками першого з чернівецьких фестивалів (2006) стали представники ковальських майстерень «Гефест», «ПППМ», «Кришталева купіль» художники-ковалі Олег Жебчук, Віктор Цуркан, Андрій Хорт, Іван Колотило, Євген Олексій, Ігор Веренько та інші. Молодше покоління було представлене студентами Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. Василя Шкрібляка під керівництвом Івана Задорожного. Поруч з буковинцями працювали й ковалі з Івано-Франківська на чолі з Михайлом Зарицьким та Сергієм Полуботком. Під кінець свята ковалі викували фрагмент бруківки з пам'ятним написом «Чернівці–2006», яка згодом була вмонтована у покриття вулиці на Центральній площі перед міською радою Чернівців [2, 100].

У 2008 р. у співпраці мерії Чернівців з буковинськими і запрошеними майстрами-ковалями з Івано-Франківська, Львова, Тернополя, Кам'янця-Подільського та інших міст України, в рамках III Всеукраїнського фестивалю ковальства, виконаний кований пам'ятник «Коло друзів», встановлений на вул. Головній, 124, у Чернівцях.

Ідея цієї декоративної скульптури була розроблена місцевим автором О. Жебчуком, а буковинські ковалі зголосилися виконати її та подарувати місту до його 600-річчя, що відзначалося 2008 р. Головний задум роботи полягав у тому, що кожен майстер, який не зможе взяти безпосередню участь у її створенні під час фестивалю, зможе згодом закріпити на ній виготовлені ним ковані елементи [4, 100].

Металева конструкція «Кола друзів» (висота роботи понад 4 м, діаметр кола близько 2 м) символізує єднання ковалів і виконана у вигляді великого обруча, горизонтально підвішеного на декоративних тягах, прикріплених до колони, що складається з трьох частин, які плавно переходять одна в

одну, утворюючи трубу-опору. Нижню частину її доповнено чотирма декоративними «лапками», які спираються на землю. Вгорі над обручем – завершення у вигляді чаші зі стилізованим полум'ям. Композиція виконана з чорного металу (сталі) методом гарячого кування, з використанням гнуття деталей, з'єднання частин між собою за допомогою склепування та зварювання. Готовий виріб було пофарбовано, з подальшим патинуванням поверхні для підкреслення рельєфу і фактури деталей.

За задумом автора ідеї О. Жебчука, викувані учасниками фестивалю додаткові декоративні елементи кріпилися до «кола», доповнюючи загальну композицію, тож згодом своє місце там знайшли численні ковані елементи, виконані різними майстрами, а основну конструкцію було виготовлено у майстерні «Steel-3» А. Хорта. Таким чином, твір став спільною працею західноукраїнських ковалів. Ним було започатковано традицію виконання під час ковальських фестивалів масштабних мистецьких об'єктів для міського середовища Чернівців.

Прикметним явищем став фестиваль ковальського мистецтва «Музика в металі» 2009 р., який відбувся на вже традиційному місці – площі Пресвятої Діви Марії, неподалік від Турецького мосту в Чернівцях. Під час свята, до якого долучились понад 20 учасників з кузень Чернівців та інших регіонів Західної України, було виконано композицію «Ровер».

Ідея проєкту належала А. Хорту з майстерні «Steel-3» (с. Мамаївці, Кіцманський р-н), головному організатору і натхненнику буковинських майстрів ковальства. В цій же майстерні було виготовлено основну частину конструкції. До виконання долучились також інші відомі ковальські фірми регіону: «Кришталева купіль» (Чернівці), майстерня «Феролукс» (с. Великий Кучурів, Сторожинецький р-н), окремі деталі викували О. Жебчук та І. Веренько. Виготовлений за зразком велосипеда австрійської доби, зображеного на архівних фото з колекції Чернівецького краєзнавчого музею, твір вирізняється легкістю й ажурністю конструкції, водночас нагадуючи про історичне минуле міста. «Як правило, запам'ятовують найперші вироби та останні. Велосипед кувало більше народу, ніж інші скульптури. Ми міркували, що місто має старовинну архітектуру, тому доручено було б щось зробити «під старину». Було цікаво це організувати, враховуючи масштаби. Конструкцію і раму робили ми, а згодом його

кували понад десять майстрів», – пояснював А. Хорт.

Протягом наступного десятиліття фестивального руху буковинські митці виконали цілу низку творів кованої пластики для міського середовища. Ці композиції не тільки стали втіленням новітніх тенденцій у розвитку ковальства, а й мали символічний підтекст: «Місток закоханих» (2010), «Лавка закоханих» (2013), «Гойдалка» (2014) у Центральному парку відпочинку ім. Т. Г. Шевченка та інші.

Щороку організатори привносять у дійство щось нове. Чи не найцікавішою з робіт є встановлений на вул. Турецькій у Чернівцях «Ключ (Знак ЮНЕСКО, присвячений Чернівецькому національному університету)» (2011), виконаний під час V ковальського фестивалю.

Автором і організатором виконання скульптурної композиції, присвяченої університету, ансамбль споруд якого, зведений архітектором Й. Главкою в якості резиденції православних митрополитів Буковини і Далмації у 1864–1882 рр., 2011 р. був визнаний ЮНЕСКО світовою архітектурною спадщиною, виступив А. Хорт. Вертикальна конструкція знаку завершується вгорі силуетним зображенням брами резиденції, обабіч якої – криволінійні елементи, що нагадують орнаментальні мотиви сецесії, з написом по вертикалі «ЧЕРНІВЦІ». Складна композиція, яка включає в себе дрібні та масивні деталі, вирізняється вишуканістю ажурних контурів і відповідає стилістиці модерну, характерної для архітектури міста кінця XIX – початку XX ст. До виконання споруди-знаку долучилися буковинці О. Жебчук, Олександр Дідик-молодший, ковалі фірми «Кришталева купіль» Віталій Джос та Віталій Ткачук, Михайло Пелепко, підприємств «Стиль-люкс» і «Творча майстерня», А. Хорт та І. Веренько, викладач Іван Поп'юк та студенти Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка Олександр Ташук і Валентин Косянюк, майстри ковальського мистецтва Сергій Чайка (м. Надвірна), Василь Гудима (с. Товсте, Тернопільщина), Андрій та Богдан Вавринів (Тернопіль).

Протягом всіх років існування фестивалю ковалів у Чернівцях його постійними учасниками ставали художники-ковалі, студенти і випускники навчальних закладів краю (Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, Чернівецького професійно-технічного училища залізничного

транспорту № 14, факультету декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича), майстри з різних регіонів України – Львівської, Івано-Франківської, Хмельницької, Закарпатської, Київської, Рівненської, Волинської та інших областей, які ділилися техніками виконання авторських робіт, демонстрували не тільки власні уміння, а й різноманітність творчих підходів до виготовлення кованих виробів.

Більшість з цих майстрів своєю творчою працею долучилися і до інших мистецьких форумів, симпозіумів та конкурсів ковальської майстерності в Україні (Івано-Франківськ, Львів, Київ, Чернівці, Донецьк, Луцьк, Рівне, с. Гомора на Закарпатті). Високий рівень підготовки українських фахівців з художнього кованого металу був визнаний і під час проведення спеціалізованих міжнародних симпозіумів у Чехії («Гефайстон»), Німеччині, Австрії («Феракулум»), Польщі, Бельгії, Італії, Нідерландах тощо, де їхні здобутки були відзначені призами й дипломами.

Аналізуючи ковальські твори учасників фестивалю, варто відзначити їхню пластичну виразність, що не суперечить утилітарності речей, сучасність дизайнерських пошуків, добірність використаних візерунків, в основі яких лежить орнаментальна система українського народного мистецтва, розмаїття й довершеність художньо-технічних прийомів.

Упродовж 2010-х рр. художниками-ковалями були виконані численні композиції: «Мольберт. Мапа Чернівецької області» (2015, встановлений на вул. Л. Українки), скульптури «Двірник» (2016, вул. О. Кобилянської), «Лелеченя» (2017, с. Ленківці Кіцманського району), декоративна решітка «Віденська сецесія» для мерії Чернівців (2018, Центральна площа). Згадані й інші твори змінили міське середовище Чернівців, зробили його більш естетичним, сучасним та своєрідним, завдяки промовистим деталям і змістовій складовій, завжди пов'язаним з історією міста і краю загалом, та впізнаваності стилістичного рішення, адже художники-ковалі, виконуючи окремі елементи роботи, прагнуть якнайширшого використання пластичних можливостей металу.

Наукова новизна полягає у визначенні впливу фестивалів у Чернівцях на розвиток ковальського мистецтва регіону та перетворення культурного простору міста, введенні до наукового обігу імен художників і назв творів.

Висновки. Подібні всеукраїнські та міжнародні конкурси і фестивалі мають непересічне значення для розвитку ковальського мистецтва Буковини й України. Різноманітні форми демонстрування ковальської вправності в системі періодичних практикумів, симпозіумів, обмін практичним досвідом під час майстер-класів і в процесі виконання спільної композиції, конкурси кованих виробів в кінці XX – на початку XXI ст. створили принципово новий етап спілкування майстрів, дали потужний поштовх розвитку ковальського мистецтва. Отже, є реальні підстави сподіватись на активізацію практичних і теоретичних пошуків у царині художнього металу Буковини, що поєднуватиме дбайливе зберігання народних традицій ковальства і опрацювання нових творчих ідей, прагнення до виконання виробів, які стилістично відповідатимуть сьогодишньому рівню розвитку прикладного мистецтва й дизайну та стануть оригінальною часткою архітектурного і природного середовища.

Література

1. Боньковська С. М. Ковальство на Україні (XIX – початок XX ст.). Київ : Наукова думка, 1991. 110 с.
2. Будна Н. Карета як у казці: [про майстра із Сторожинця В. Садику та його вироби]. *Молодий буковинець*. 2013. 12 верес. (№ 102). С. 18.
3. Будна Н. Ковалі подарували Чернівцям «Ровер друзів»: [міські ковалі у подарунок викували триметровий велосипед]. *Молодий буковинець*. 2009. 5–6 жовт. (№ 111). С. 1.
4. Жебчук О. М. Коло друзів. *Ковальська майстерня*, 2006. № 4 (6). С. 100.
5. Матоліч І. Я. Сучасна кована металопластика Івано-Франківська: дизайн та художні особливості. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*. 2024. Вип. 15. С. 116–123.
6. Максименко В. На «Ровері друзів» до спільної мети. *Ковальська майстерня*. 2009. № 4 (16). С. 8–9.
7. Шмагало Р. Т. Художній метал України XX – поч. XXI ст. *Енциклопедія художнього металу*. Т. II. Львів : Апіорі, 2015. Т. II. 276 с.
8. Шпільчак У. В. Новітні тенденції художнього ковальства початку XXI століття (на прикладі Івано-Франківська). *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. 2011. Вип. 21–22. Ч. 1. С. 71–82.

References

1. Bonkovska, S. M. (1991). Blacksmithing in Ukraine (XIX – Early XX centuries). Kyiv [in Ukrainian].
2. Budna, N. (2013). Carriage as in a Fairy Tale: [On the Master from Storozhynets V. Kindergarten and Its Products]. *Molodyi bukovynets*, 12 September, 18 [in Ukrainian].
3. Budna, N. (2009). The Blacksmiths Presented the 'Rover of Friends' to the Residents of Chernivtsi: [The City Blacksmiths Forged a Three-Meter Bicycle as a Gift]. *Molodyi bukovynets*, 5–6 October, 1 [in Ukrainian].
4. Zhebchuk, O. (2006). Circle of Friends. *Kovalska maisternia*, 4 (6), 100 [in Ukrainian].
5. Matolich, I. (2024). Modern Forged Metalwork of Ivano-Frankivsk: Design and Artistic Features. *Visnyk Zakarpatskoi akademii mystetstv*, 15, 116–123 [in Ukrainian].
6. Maksymenko, V. (2009). On the 'Rover of Friends' to a Common Goal. *Kovalska maisternia*, 4 (16), 8–9 [in Ukrainian].
7. Shmahalo, R. (2015). Art Metal of Ukraine XX – Early 21st Century. *Entsyklopediia khudozhnogo metalu*, vol. II, Lviv [in Ukrainian].
8. Shpilchak, U. (2011). The Latest Trends in Artistic Blacksmithing of the Beginning of the 21st Century (on the example of Ivano-Frankivsk). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo*, 21–22(1), 71–82 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025
Отримано після доопрацювання 13.06.2025
Прийнято до друку 23.06.2025